

SUN'IY INTELLEKT RIVOJLANISH DAVRIDA KOREYS TILI TARJIMONLIGI KASBINING ISTIQBOLI

Dehqonova Umida Abdurasul qizi
Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti
Koreys tili fakulteti 4-bosqich talabasi

Annotatsiya: *Maqolada sun'iy intellekt va neyron mashina tarjimasi rivojlanayotgan sharoitda koreys tili tarjimonligi kasbining kelajagi tahlil qilinadi. Texnologiya tezlik, terminologik izchillik va katta hajmdagi matnni dastlabki qayta ishlashda samarali ekani tan olinadi. Biroq koreys tilidagi hurmat darajalari, vaziyatga bog'liq ma'no, bilvosita ifoda, madaniy ishora, kinoya hamda og'zaki nutqdagi intonatsiya va tempni anglash faqat so'zlarni almashtirishdan iborat emasligi asoslanadi. Inson tarjimonning hamdardlik, kommunikativ niyatni sezish, etik mas'uliyatni zimmasiga olish va favqulodda vaziyatda mos qaror chiqarish qobiliyati uning ustunligini saqlab qoladi. Xulosa sifatida AI tarjimonni butunlay almashtirishi emas, balki kasbni post-tahrir, sifat nazorati, terminologiya boshqaruvi va madaniyatlararo vositachilik yo'nalishlariga kengaytirishi ko'rsatiladi.*

Kalit so'zlar: *sun'iy intellekt, koreys tili, tarjimonlik, og'zaki tarjima, intonatsiya, madaniy kontekst, hurmat kategoriyasi, post-tahrir.*

ПЕРСПЕКТИВЫ ПРОФЕССИИ ПЕРЕВОДЧИКА КОРЕЙСКОГО ЯЗЫКА В ЭПОХУ РАЗВИТИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА

Дехконова Умида Абдурасул кизи
Ташкентский международный химический университет
Студент 4-го курса факультета корейского языка

Аннотация: *В статье рассматриваются перспективы профессии переводчика корейского языка в условиях развития искусственного интеллекта. Признавая преимущества машинного перевода в скорости и обработке больших объемов текста, автор показывает его ограничения при передаче речевых уровней, культурного контекста, интонации, темпа и эмоционального намерения. Обосновывается, что эмпатия, ответственность и ситуативное решение человека остаются незаменимыми. ИИ рассматривается прежде всего как инструмент, расширяющий профессиональные возможности переводчика.*

Ключевые слова: *искусственный интеллект, корейский язык, перевод, устный перевод, интонация, культурный контекст, постредактирование.*

THE FUTURE OF THE KOREAN LANGUAGE TRANSLATION PROFESSION IN THE ERA OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE DEVELOPMENT

Dehqonova Umida Abdurasul qizi

Tashkent International University of Chemistry

4th-year student, Faculty of Korean Language

Abstract: *This article examines the future of Korean-language interpreting and translation in the age of artificial intelligence. While machine translation offers speed, consistency and large-scale processing, it remains limited in handling Korean speech levels, implicit meanings, cultural references, intonation, pace and emotional intent. Human empathy, ethical responsibility and context-sensitive judgment therefore remain decisive. AI is presented not as a complete replacement for translators, but as a tool that reshapes the profession through post-editing, quality assurance and intercultural mediation.*

Keywords: *artificial intelligence, Korean language, translation, interpreting, intonation, cultural context, post-editing.*

KIRISH

Sun'iy intellektning kundalik hayotga tez kirib kelishi ko'plab kasblar, jumladan tarjimonlikning kelajagi haqida bahslarni kuchaytirdi. Telefon ilovalari bir necha soniyada matnni o'giradi, ovozni tanib oladi va tarjima qilingan jumlaning sun'iy ovozda qayta aytadi. Shu sababli koreys tilini o'rganayotgan talaba oldida tabiiy savol paydo bo'ladi: kelajakda tarjimonga ehtiyoj qoladimi? Bu savolga faqat "ha" yoki "yo'q" deb javob berish masalani soddalashtirib yuboradi. Texnologiya tarjimonlikdagi ayrim takroriy vazifalarni qisqartiradi, lekin insonlar o'rtasidagi ma'no, ishonch va munosabatni boshqarish vazifasini to'liq bajara olmaydi.

Tarjima — bir tildagi so'zlar o'rniga ikkinchi tildagi so'zlarni qo'yish emas. U muallif yoki so'zlovchining nima demoqchi bo'lganini, kimga, qaysi vaziyatda va qanday ohangda aytganini anglab, boshqa til vakiliga tabiiy shaklda yetkazish jarayonidir. Ayniqsa koreys tilida suhbatdoshlarning yoshi, lavozimi, yaqinlik darajasi va ijtimoiy mavqei grammatik qo'shimcha, murojaat shakli hamda gap oxiriga bevosita ta'sir qiladi. Bir xil axborot rasmiy uchrashuvda, do'stlar davrasida yoki oilaviy suhbatda turlicha ifodalanadi. Mashina grammatik jihatdan to'g'ri jumla tuzishi mumkin, ammo noto'g'ri nutq darajasini tanlasa, tarjima ijtimoiy jihatdan noo'rin bo'lib qoladi.

Maqolaning maqsadi sun'iy intellekt sharoitida koreys tili tarjimonligi kasbining istiqbolini baholash, AI kuchli bo'lgan vazifalar bilan inson ustun bo'lib qoladigan vazifalarni ajratish va bo'lajak mutaxassis uchun zarur kompetensiyalarni belgilashdan iborat. Tadqiqotda tahliliy, qiyosiy va kommunikativ yondashuvlardan foydalanildi. Tarjimashunoslikka oid manbalar, AI etikasi bo'yicha xalqaro hujjatlar va koreys tilining sotsiolingvistik xususiyatlari umumlashtirildi. Asosiy g'oya shuki, AI tarjimon kasbini yo'q qilmaydi; u oddiy tarjima buyurtmalarini avtomatlashtirib, yuqori malakali inson tarjimoniga bo'lgan talabning mazmunini o'zgartiradi.

Ushbu yondashuv texnologiyani inkor etmaydi. Aksincha, bo'lajak tarjimon AI vositalarini to'g'ri ishlata olishi, natijani tekshirishi va xatoni tuzatishi kerak. Ammo yakuniy kommunikativ qaror, ayniqsa muzokara, sud, tibbiyot, ta'lim, diplomatiya, adabiyot va media sohalarida inson zimmasida qoladi. Chunki bu vaziyatlarda xatoning oqibati oddiy noqulaylik emas, balki huquqiy, axloqiy yoki insoniy zarar bo'lishi mumkin.

ASOSIY QISM. Zamonaviy neyron mashina tarjimasi katta hajmdagi parallel matnlardan til birliklari o'rtasidagi ehtimoliy bog'lanishlarni o'rganadi. Uning kuchli tomoni tezlikdir: texnik yo'riqnoma, bir xil qolipdagi xat, mahsulot tavsifi yoki umumiy mazmundagi axborotning dastlabki variantini qisqa vaqt ichida tayyorlaydi. Terminlar bazasi va tarjima xotirasi bilan birga ishlatilganda bir xil atamani turli joyda izchil qo'llashga yordam beradi. Demak, tarjimon vaqtini mexanik operatsiyalardan tejab, murakkab ma'no va sifat nazoratiga yo'naltirishi mumkin.

Biroq tezlik har doim sifat degani emas. AI matnning eng ehtimoliy davomiga tayangan holda natija hosil qiladi; u gap mazmunini inson kabi boshdan kechirmaydi. Model qayg'u, uyat, hurmat yoki xavotirni his qilmaydi. Shu sababli "qalb" tushunchasini ilmiy nuqtayi nazardan hissiy tajriba, empatiya, qadriyat va axloqiy mas'uliyat majmui sifatida tushunish mumkin. Tizim hissiyotga o'xshash ifodani yaratishi mumkin, ammo uning ortida real kechinma va javobgarlik yo'q. Tarjimon esa so'zlovchining holatini kuzatadi, tinglovchining munosabatini sezadi va ifodani vaziyatga moslashtiradi.

Og'zaki tarjimada nutqning mazmuni ovoz balandligi, urg'u, pauza, temp va yuz ifodasi bilan birga shakllanadi. Masalan, koreyscha "gwaenchanayo" iborasi lug'aviy jihatdan "yaxshi", "mayli" yoki "hechqisi yo'q" kabi tarjima qilinadi. Ammo u past ovozda va uzoq pauzadan keyin aytilsa, so'zlovchining aslida norozi yoki ranjiganini bildirishi mumkin. Xuddi shu ibora tez va ko'tarinki ohangda chin rozilikni anglatadi. Ovoz sintezi tabiiylashayotgan bo'lsa-da, real muloqotda ohangni anglash va darhol maqsadga muvofiq qayta ifodalash ko'p kanalli idrokni talab qiladi.

AI yana bir muammo — ishonchli ko'ringan noto'g'ri variantni taklif qilishi mumkin. Foydalanuvchi koreys tilini bilmasa, bunday xatoni sezmaydi. Professional tarjimon manbani tekshiradi, terminning sohadagi qo'llanishini aniqlaydi, tushunarsiz joy bo'yicha buyurtmachidan izoh so'raydi va qabul qilgan qarori uchun javob beradi. UNESCOning sun'iy intellekt etikasi bo'yicha tavsiyasi ham inson nazorati, shaffoflik va javobgarlikni markaziy tamoyil sifatida ko'rsatadi. Demak, muhim tarjimada "inson nazoratidagi AI" modeli eng maqbul yo'l hisoblanadi.

Koreys tili yuqori kontekstli muloqotga moyil tillardan biridir. Gapda ega yoki to'ldiruvchi vaziyatdan tushunarli bo'lsa, ko'pincha aytilmaydi. Odam kim haqida gap ketayotganini suhbat tarixidan anglaydi, model esa yetarli kontekst berilmasa noto'g'ri shaxs yoki sonni tanlashi mumkin. O'zbek tiliga tarjimada esa ayrim tushirib qoldirilgan bo'laklarni tiklash zarur bo'ladi. Buning uchun tarjimon nafaqat bitta gapni, balki undan oldingi munosabat va voqeani ham tushunadi.

Koreys tilidagi jondaetmal (hurmatli nutq) va banmal (yaqin-norasmiy nutq) qarama-qarshiligi faqat rasmiy va norasmiy uslub farqi emas. U suhbatdoshlar o'rtasidagi masofa, hurmat va guruh ichidagi mavqeni bildiradi. "-seumnida/-mnida", "-eoyo/-ayo", "-ge" va "-eo/-a" kabi gap tugallanishlari bir mazmunni turli ijtimoiy rangda beradi. O'zbek tilida bu farq "siz/sen", murojaat, modal birliklar va umumiy ohang orqali qayta yaratiladi. So'zma-so'z tarjima grammatik ma'noni saqlab, munosabat ma'nosini yo'qotishi mumkin.

Koreyscha nunchi, jeong, han va chemyeon singari madaniy tushunchalar bitta o'zbekcha so'z bilan to'liq qoplanmaydi. Nunchi vaziyatni va boshqalarning kayfiyatini tez ilg'ash qobiliyatini; jeong uzoq munosabatlar davomida shakllanadigan iliq bog'liqlikni ifodalaydi. Bunday birlikni tarjima qilishda auditoriya, janr va maqsadga qarab transliteratsiya, izoh, funksional muqobil yoki kontekstual almashtirish tanlanadi. Tanlovni lug'at emas, tarjimonning kommunikativ strategiyasi belgilaydi.

Koreys tilida bilvosita rad javobi ham keng uchraydi. To'g'ridan-to'g'ri "yo'q" deyish o'rniga "jom eoryeoul geot gatseumnida", ya'ni "biroz qiyin bo'lsa kerak" deyilishi mumkin. So'zma-so'z tarjima tinglovchida hali imkoniyat bor degan tasavvur uyg'otadi, holbuki vaziyatda bu muloyim rad javobidir. Ish muzokarasida bunday nozik farqni noto'g'ri talqin qilish vaqt va mablag' yo'qotishiga olib keladi. Tajribali tarjimon so'zning yuzaki ma'nosi bilan pragmatik maqsadini ajratadi.

Sheva, yoshlar slengi, internet qisqartmalari va K-pop yoki seriallarga oid intertekstual ishoralar ham doimiy yangilanadi. Masalan, yangi mem yoki kinoya o'quv ma'lumotlarida bo'lmasligi mumkin. Inson tarjimon hamma yangilikni oldindan bilmasligi tabiiy, lekin u savol beradi, manbani tekshiradi, hamjamiyatdagi real qo'llanishni solishtiradi va noaniqlikni ochiq ko'rsatadi. Ana shu refleksiv harakat professional sifatning muhim qismidir.

Quyidagi jadval AI va insonni mutlaq qarama-qarshi qo'yish uchun emas, balki vazifalarni oqilona taqsimlash uchun tuzildi. AI ayrim mezonlarda ustun, ammo yuqori xavfli va munosabatga boy muloqotda inson omili hal qiluvchi ahamiyatga ega.

1-jadval. Tarjimonlik faoliyatida AI va inson imkoniyatlarining qiyosiy tavsifi

Mezon	Sun'iy intellekt	Inson tarjimon	Amaliy xulosa
Tezlik va hajm	Juda tez; katta matnni qayta ishlaydi	Nisbatan sekin; saralab tahlil qiladi	Qoralama uchun AI, yakuniy sifat uchun inson
Intonatsiya va temp	Akustik belgilarni taniydi, lekin yashirin hissiy niyatni chalkashtirishi mumkin	Ovoz, pauza, yuz ifodasi va vaziyatni birga baholaydi	Jonli uchrashuvda inson ustun
Hurmat darajalari	Qolip bo'yicha moslashtiradi	Yosh, maqom va munosabatni hisobga oladi	Koreys tilida ekspert tekshiruvi zarur
Madaniy birliklar	Korpusdagi keng tarqalgan muqobilni tanlaydi	Auditoriyaga qarab izoh yoki funksional muqobil yaratadi	Adabiy va media tarjimada ijodiy qaror kerak

Empatiya	Empatik uslubni taqlid qiladi	Haqiqiy insoniy holatni sezadi va munosabat quradi	Tibbiy, sud va shaxsiy mulqotda inson zarur
Mas'uliyat	Mustaqil axloqiy va huquqiy javobgarlik olmaydi	Qarorini asoslaydi va javob beradi	Yakuniy nazorat insonga tegishli
Yangilik va noaniqlik	Yetishmagan kontekstda ehtimoliy javob yaratadi	Savol beradi, tekshiradi, noaniqlikni belgilaydi	Gallyutsinatsiya xavfini ekspert kamaytiradi

Jadvaldan ko'rinadiki, eng samarali model "inson yoki AI" tanlovi emas, balki "AI yordamidagi inson tarjimon" modelidir. Texnologiya qoralama, termin qidirish, transkripsiya va takroriy birliklarni qayta ishlaydi. Tarjimon esa mazmunni tekshiradi, uslubni tabiiylashtiradi, madaniy xavfni baholaydi va yakuniy variant uchun mas'ul bo'ladi. Shu tarzda kasb yo'qolmaydi, uning malaka talabi yuqorilaydi.

Og'zaki tarjimon faqat eshitilgan gapni boshqa tilda takrorlamaydi. U bir vaqtning o'zida tinglaydi, ma'noni ajratadi, qisqa muddatli xotirada saqlaydi, vaziyatni kuzatadi va maqsad tilida qayta tuzadi. Gile ta'kidlagan kuch modeli nuqtayi nazaridan bu jarayon tinglash-tahlil, xotira, nutq ishlab chiqish va muvofiqlashtirish resurslarining muvozanatini talab qiladi. AI alohida bosqichlarda kuchli natija ko'rsatsa ham, real suhbatdagi kutilmagan uzilishlar va ijtimoiy signallarni boshqarishda insonning moslashuvchanligi muhim bo'lib qoladi.

Intonatsiya ma'noni o'zgartiruvchi omildir. So'zlovchi "albatta" degan mazmundagi iborani istehzo bilan aytishi, pauza orqali ikkilanishini bildirishi yoki nutq tempini sekinlatib, masalaning nozikligini ko'rsatishi mumkin. Tarjimon ovozni shunchaki nusxalamaydi; maqsad tili tinglovchisida o'xshash kommunikativ ta'sir uyg'otadigan ohangni tanlaydi. Bunda uning hayotiy tajribasi, kasbiy sezgirligi va auditoriya bilan bevosita aloqasi ishlaydi.

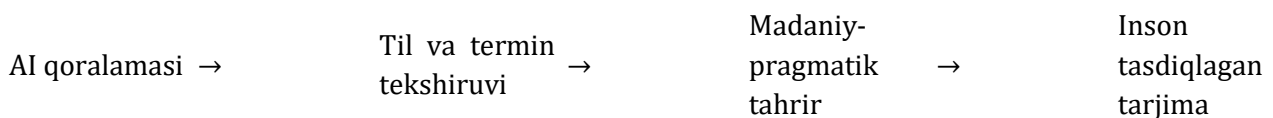
Inson tarjimon suhbatning "harorati"ni ham boshqaradi. Muzokarada tomonlar keskinlashsa, u ma'noni buzmaganda holda haqoratli ohangni protokolga mos yetkazadi yoki zarur joyda aniqlashtirish so'raydi. Tibbiy suhbatda og'ir tashxisni sovuq va mexanik tovushda aytish bemorning ruhiy holatiga zarar yetkazishi mumkin. Tarjimon shifokorning aniqligini saqlab, bemorga hurmat bilan gapiradi. Bu — algoritmnining tovush hosil qilishi emas, insonning boshqa inson oldidagi mas'uliyatidir.

Koreys-o'zbek og'zaki tarjimasida qarindoshlik atamallari, lavozim nomlari va murojaat shakllari alohida e'tibor talab etadi. Koreyscha seonbae yoki hubae so'zlarini har safar lug'aviy izoh bilan berish suhbatni og'irlashtiradi. Tarjimon vaziyatga qarab "katta kursdosh", "tajribali hamkasb", ism yoki murojaat shaklini tanlaydi. Bu qaror oldingi gaplar, tashkilot madaniyati va suhbatdoshlarning munosabatiga bog'liq.

Shuningdek, og'zaki tarjimon xato sezsa, darhol o'zini tuzatishi, terminni aniqlashtirishi yoki so'zlovchidan gapni qaytarishni so'rashi mumkin. Professional etikada xatoni yashirish emas, kommunikativ aniqlikni tiklash muhim. AI tizimi esa ayrim hollarda ishonch bilan noto'g'ri natija berishi va noaniqligini foydalanuvchiga

yeterli darajada bildirmasligi mumkin. Shu sababli yuqori xavfli suhbatlarda avtomatik tarjimani yordamchi kanal sifatida qo'llash, asosiy vositachilikni esa malakali mutaxassisga topshirish maqsadga muvofiq.

Kelajak tarjimoni texnologiyadan uzoqlashgan mutaxassis emas, balki uni boshqara oladigan til eksperti bo'ladi. Oddiy axborot matnlarida dastlabki tarjimani AI tayyorlashi mumkin. Tarjimonning asosiy qiymati natijani tekshirish, xato sababini aniqlash, terminologiyani buyurtmachi talabiga moslashtirish, uslubni tabiiylashtirish va madaniy jihatdan xavfsiz shaklga keltirishda namoyon bo'ladi. ISO 18587 standarti ham mashina tarjimasini post-tahrir qilishda inson kompetensiyasi va sifat talablarini alohida jarayon sifatida belgilaydi.

1-rasm. AI yordamidagi koreys tili tarjimasining inson nazoratiga asoslangan modeli

Koreys tili yo'nalishida tahsil olayotgan talaba quyidagi yo'nalishlarni birgalikda rivojlantirishi lozim: koreys va o'zbek tillarining chuqur grammatik-stilistik bilimi; Koreya tarixi, odob me'yorlari va zamonaviy ommaviy madaniyatini anglash; ketma-ket va sinxron tarjima texnikasi; soha terminologiyasi; CAT vositalari, korpuslar va AI natijasini tekshirish ko'nikmasi; axborot xavfsizligi va tarjimon etikasi. Faqat lug'at bilish kelajak bozorida yetarli bo'lmaydi, lekin tilni madaniyat va texnologiya bilan birlashtirgan mutaxassisning qadri oshadi.

Kasbiy istiqbol ayniqsa sud-huquq, tibbiyot, diplomatiya, xalqaro savdo, turizm, ta'lim, audiovizual tarjima va adabiy tarjimada saqlanadi. Koreya Respublikasi bilan iqtisodiy va ta'limiy aloqalar mavjud ekan, ikki jamiyat o'rtasida faqat so'z emas, ish yuritish madaniyati va ishonchni tarjima qiladigan mutaxassis kerak bo'ladi. Masofaviy uchrashuvlar ko'payishi og'zaki tarjimaga bo'lgan ehtiyojni bekor qilmaydi; aksincha, texnik platforma bilan ishlaydigan, soha mazmunini biladigan tarjimon uchun yangi formatlarni yaratadi.

AI ta'sirida past murakkablikdagi buyurtmalar narxi va soni qisqarishi mumkin. Bu xavfni inkor etish to'g'ri emas. Biroq kasbning butunlay yo'qolishi to'g'risidagi xulosa ham asossiz. Mehnat bozorida oddiy "matn o'giruvchi"dan ko'ra tahrirchi, lokalizator, terminolog, subtitr mutaxassisi, tarjima sifati auditori, til ma'lumotlari kuratori va madaniyatlararo maslahatchi kabi rollar kengayadi. Demak, talabadan kasbni tark etish emas, malaka profilini yangilash talab etiladi.

XULOSA VA TAVSIYALAR

Sun'iy intellekt koreys tili tarjimonligi uchun jiddiy texnologik o'zgarish yaratmoqda, ammo bu o'zgarish kasbning tugashini anglatmaydi. AI tezlik, hajm va takroriy birliklarni qayta ishlashda insondan ustun. Inson esa kommunikativ niyatni anglash, intonatsiya va tempni talqin qilish, hurmat darajasini vaziyatga mos tanlash, madaniy ma'noni qayta yaratish, hamdardlik ko'rsatish va yakuniy qaror uchun javob

berishda ustun bo'lib qoladi. Ayniqsa koreys tilining yuqori kontekstliligi va murakkab nutq darajalari professional inson nazoratini zarur qiladi.

“AI odam kabi gapira olmaydi, chunki uning qalbi yo‘q” degan kundalik fikr ilmiy tilda shunday izohlanadi: tizim inson ovozi va hissiy uslubini taqlid qila olsa-da, real tajriba, empatiya, qadriyat hamda axloqiy javobgarlikka ega emas. Tarjimoning ustunligi biologik ovozning o‘zida emas, balki vaziyatni tushunish, boshqa odamning holatini hisobga olish va kerakli kommunikativ ta’sirni ongli ravishda yaratish qobiliyatidadir.

Shu asosda quyidagi tavsiyalar beriladi: birinchidan, koreys tili talabasi AI vositalaridan qo‘rqmasdan, ularni tanqidiy va xavfsiz qo‘llashni o‘rganishi kerak; ikkinchidan, jonli nutq, tinglab tushunish, intonatsiya va ketma-ket tarjima mashqlariga ko‘proq vaqt ajratish zarur; uchinchidan, koreys jamiyatidagi hurmat, ierarxiya va bilvosita muloqot me’yorlari amaliy vaziyatlar orqali o‘rganilishi lozim; to‘rtinchidan, huquq, tibbiyot, biznes yoki media kabi kamida bitta sohada ixtisoslashish foydali; beshinchidan, AI chiqargan tarjimani manba, termin va pragmatik maqsad bo‘yicha tekshirish odatga aylantirilishi kerak.

Demak, kelajakning muvaffaqiyatli koreys tili tarjimoni mashina bilan tezlikda musobaqalashmaydi. U mashinaning tezligini insonning tafakkuri, hissiy sezgirliigi va mas’uliyati bilan birlashtiradi. Ana shunday mutaxassis sun’iy intellektni raqib emas, yordamchi vositaga aylantiradi va jamiyatlar o‘rtasidagi ishonchli muloqotda o‘z o‘rnini saqlab qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. UNESCO. Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence. Paris: UNESCO, 2021.
2. International Labour Organization. Generative AI and Jobs: A Global Analysis of Potential Effects on Job Quantity and Quality. Geneva: ILO, 2023.
3. ISO 18587:2017. Translation services — Post-editing of machine translation output — Requirements.
4. Pym A. Translation Skill-Sets in a Machine-Translation Age. *Meta*, 2013, 58(3), 487–503.
5. Bowker L., Buitrago Ciro J. Machine Translation and Global Research. Bingley: Emerald Publishing, 2019.
6. House J. Translation Quality Assessment: Past and Present. London: Routledge, 2015.
7. Gile D. Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training. Amsterdam: John Benjamins, 2009.
8. Sohn H.-M. The Korean Language. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.